

Inkluzija – tudi v šolski knjižnici

Inclusion – Also in School Library

Barbara Kavčič

Izvleček

V prispevku je prikazan primer izvedene ure KIZ v prvem razredu v povezavi s predmetoma slovenščina in spoznavanje okolja s poudarkom na integraciji slepe učenke. Učenci so ob izvajanju ure sledili ciljem KIZ in obeh omenjenih predmetov. Pri pripovedovanju oz. branju je bila posebna pozornost namenjena vključevanju drugih čutil (tip in vonj), saj je bilo tako slepi učenki omogočeno, da predmete, omenjene v pravljici, izkusi tudi drugače. Ustvarjeno je bilo spodbudno bralno okolje, brez motečih dejavnikov, pri samem branju pa so v ospredje še toliko bolj vstopili moduliranje glasnosti, intonacija ter spreminjanje glasov književnih oseb in raznolik tempo branja, s čimer se skuša slepemu učencu nadomestiti vidne predstave. Več poudarka je bilo namenjenega pogovoru, saj je za slepe beseda kot nosilka skritih informacij in čustev, ki si jih videči prenašamo po vidni poti, še posebej pomembna.

UDK 373.3:376

Ključne besede

šolska knjižnica, slovenščina, spoznavanje okolja, KIZ, pravljice, inkluzija, slepi in slabovidni učenci, branje

Abstract

This paper presents an example of a Library and Information Knowledge lesson carried out in the first grade, which was integrated with the subjects of Slovenian Language and Environmental Education, and focused on the inclusion of a blind female pupil. During the implementation of the lesson, the pupils pursued the objectives of Library and Information Knowledge and of the two aforementioned subjects. During storytelling or reading, special emphasis was placed on activating other senses (touch and smell), which enabled the blind female pupil to experience the objects mentioned in the fairytale in a different way. A stimulating reading environment was created, which did not contain any disruptive factors, while the reading itself focused even more on modulating the volume, on intonation, on changing the voices of literary characters, and on a diverse tempo of reading, in order for the blind pupil to compensate for visual perceptions. Greater emphasis was placed on discussion, because for the blind the word as a bearer of hidden information and emotions, which those of us who can see perceive visually, is that much more important.

Keywords

school library, Slovenian Language, Environmental Education, Library and Information Knowledge, fairytales, inclusion, blind and visually impaired pupils, reading

V prispevku je prikazan primer izvedene ure KIZ v prvem razredu v povezavi s predmetoma slovenščina in spoznavanje okolja s poudarkom na integraciji slepe učenke.

V skladu z učnim načrtom se v prvem razredu veliko ciljev v okviru pouka slovenščine, tudi v povezavi s KIZ, uresničuje s pripovedovanjem in pravljicami, prek katerih otrok zaznava realnost in ustvarja domišljajske like.

Otroci v razredu so kot cvetlice v šopku: vedno je eden med njimi odločen, da bo gledal v napačno smer, eden bo ovenel prej kot drugi, eden bo zažarel bolj kot preostali.

Oscar Wilde

UVOD

V letošnjem šolskem letu smo se na naši šoli soočili z novim izzivom – v prvi razred smo namreč dobili slepo deklico. Glede na to, da šolska knjižnica igra zelo pomembno vlogo pri branju in opismenjevanju, je to predstavljalo poseben izziv tudi zame. V skladu z načeli inkluzivne pedagogike, ki se ukvarja prav z vključevanjem otrok, ki so drugačni in zahtevajo od učiteljev posebne prilagoditve, sem zasnovala tudi ure knjižničnih informacijskih znanj. Pri tem sem se zavedala, da z inkluzijo učenci usvojijo več socialnih veščin, dobijo več izkušenj in se učijo živeti v realnem svetu (Rutar, 2010).

V skladu z učnim načrtom se v prvem razredu veliko ciljev v okviru pouka slovenščine, tudi v povezavi s KIZ, uresničuje s pripovedovanjem in pravljicami, prek katerih otrok zaznava realnost in ustvarja domišljajske like. To je še toliko bolj potrebno pri slepih in slabovidnih, ki imajo zaradi okrnjenega vida manj možnosti za razvijanje domišljije. Za slepega otroka je namreč pridobivanje informacij okrnjeno, saj jih pridobiva pretežno po slušni in tipni poti. Manj ko otrok vidi, težje se motivira za spontano opazovanje, zato le postopoma in počasi prihaja do pravih informacij. Zato je še posebej pomembno, da slepim ponudimo čim več raznovrstnih zgodb (Kermauner, 2009).

V prispevku bom predstavila uro KIZ v prvem razredu, v kateri se medpredmetno uresničujejo cilji predmeta slovenščina in deloma tudi predmeta spoznavanje okolja.

POUK V RAZREDU

Otroci so pred prihodom v knjižnico pri predmetu spoznavanje okolja obravnavali tematski sklop Čas, v okviru katerega so spoznali časovni potek dogodkov in se naučili uporabljati osnovne izraze za potek le-teh. V skladu s tekočim dogajanjem na šoli (prireditve ob

materinskem dnevu in začetku pomladi), so zaznali pojem letnega časa pomlad in njenih značilnosti, kot jih prepoznajo sami oz. so del njihovega izkušnjskega sveta. Poleg tega pa so pri pouku slovenščine od začetka šolskega leta sledili zastavljenim ciljem, kot jih opredeljuje učni načrt za slovenščino, področje književnosti, in sicer:

- učenci doživljajo interpretativno prebrano pravljico,
- razvijajo zmožnost predstavljanja, vživljanja v osebo,
- razvijajo zmožnost doživljanja in razumevanja književnega prostora in časa,
- ob razvijanju zmožnosti doživljanja, razumevanja in vrednotenja književnih besedil razumejo in uporabljajo izraze pravljica, pisatelj, pesmica, pesnik, naslov.

POUK V ŠOLSKI KNJIŽNICI

Učenci so prišli v šolsko knjižnico s predznanjem oz. predhodno pripravo pri pouku slovenščine in spoznavanju okolja. Pri delu v knjižnici sem zasledovala naslednje cilje:

- učenec prisluhne pravljici v knjižničnem okolju,
- doživlja estetsko ugodje ob knjižničarjevem branju ali pripovedovanju,
- vsebino podoživlja z ilustracijami v knjigah (slepa učenka vsebino podoživlja s tipom in vonjem),
- se navaja na poslušanje.

Za uvodno motivacijo sem jim pokazala šopek pomladanskega cvetja. Slepi učenki, ki je sedela poleg mene, sem šopek položila v naročje, da ga je lahko otipala in povonjala. Učenci so samostojno pripovedovali o svojih izkušnjah in prepoznavali različne cvetlice. Po krajšem pogovoru sem jim najprej zastavila tri uganke ter jim recitirala pesmico Anje Štefan Prvi žafran, s čimer sem želela ustvariti čim primernejše bralno razpoloženje. Pri slepi učenki je to še toliko bolj pomembno, ustvarila sem torej mirno okolje, brez motečih elementov, ki lahko slepega zbegajo ali celo prestrašijo (nepričakovan hrup, nenadni dotiki). Pomembna je tudi čustvena bližina ter predvsem medsebojno zaupanje, ki se je med menoj in učenko vzpostavilo v času celotnega šolskega leta. Nato sem

Izbor slikanice sem prilagodila slepi učenki, saj sem v prvih mesecih pouka in srečanjih z deklico ter tudi v pogovorih z njeno spremljevalko spoznala, kaj jo zanima, pritegne, o čem že veliko ve.

Izjemno je pomembno, da slepemu otroku ponudimo čim več zgodb, hkrati pa mu omogočimo, da predmete iz pravljic izkusi tudi drugače – otipa, povoha, okusi.

Za slepe je beseda še posebej pomembna, saj je ne samo nosilka informacij in pomenov, temveč tudi skritih intonacij, čustev, vsega, kar si videči prenašamo po vizualni poti. Je njihova temeljna vez s svetom.

napovedala branje in učencem pokazala slikanico Mateje Arhar Zaljubljeni zvonček. Izbor slikanice sem prilagodila slepi učenki, saj sem v prvih mesecih pouka in srečanjih z deklico ter tudi v pogovorih z njeno spremljevalko spoznala, kaj jo zanima, pritegne, o čem že veliko ve. Ugotovila sem, da jo privlači narava, živali, da zelo dobro pozna tudi različne vrste okrasnih rož oz. rastlin in njihove značilnosti. Zaradi tega ter tudi letnega časa in aktualnega dogajanja na šoli sem izbrala že omenjeno slikanico.

Poseben izziv zame je predstavljajo samo branje, saj slepi ne vidijo naše mimike in kretenj, zato jim moramo to nadomestiti z glasom. Moduliramo glasnost, intonacijo, spreminjamo glasove oseb, ki govorijo, prilagajamo tempo branja (Kermauner, 2009). Poslušanje pravljic namreč otrokom omogoča ustvarjanje domišljjskih slik. S tem imajo možnost treniranja možganov, logičnega mišljenja in ustvarjalnosti. Na čutilo vida lahko gledamo kot na okno, skozi katero prodira zunanji svet v nas, v naš subjektivni svet (Brvar, 2000). Če je ta pot zožena, če je znatno zmanjšana njena prepustnost, se pojavijo težave vidnega zaznavanja in pridobivanja vidnih predstav. Zato je izjemno pomembno, da slepemu otroku ponudimo čim več zgodb, hkrati pa mu omogočimo, da predmete iz pravljic izkusi tudi drugače – otipa, povoha, okusi (Kermauner, 2009). Vse to sem skušala v čim večji meri uresničiti tudi v okviru šolske ure v knjižnici. Deklici sem omogočila tipno zaznavanje predmetov, ki so del pravljice – košarica s prstjo, motika, lopatka. Zvonček in trobentico je lahko tudi povohala, zatipala koreninice in čebulico. S preprostima inštrumentoma (triangel, trobljica) sem ponazarjala, kdaj se v zgodbi pojavi zvonček in kdaj trobentica.

Po končani pravljici je sledil trenutek za čustveni premor in zbiranje vtisov. Učenci so drug za drugim pripovedovali o svojih občutjih, o tem, kako so doživljali pravljico. Z vprašanji sem jih spodbujala k temu, da so ubesedili svoje misli, pripovedovali o pravljici in svojih izkušnjah, mislih, hotenjih, čustvih. In to ne samo na ravni povzemanja vsebine, ampak tudi na ravni življenja v književne osebe,

poistovetenja z njo in privzemanja njene vloge. Izrazili so, kako se vživljajo v osebo, ki je sicer drugačna od njih, a jim še vedno podobna.

Več poudarka sem namenila pogovoru po prebrani pravljici, predvsem zaradi tega, ker je za slepe beseda še posebej pomembna, saj je ne samo nosilka informacij in pomenov, temveč tudi skritih intonacij, čustev, vsega, kar si videči prenašamo po vizualni poti. Je njihova temeljna vez s svetom. Z drugimi. Z njeno pomočjo so slepi lahko na najvišji možni način integrirani v družbo videčih. Beseda jih dela popolnoma enakovredne polnočutnim (Kermaeuner, 2009).

Po končanem pogovoru sem učencem povedala, da se je šolska ura v knjižnici končala in da bodo z delom nadaljevali v razredu. Izkoristila sem še priložnost in jih spodbudila k rednemu obisku šolske knjižnice, ne samo v okviru KIZ oz. pouka, ampak tudi posamezno, v času odmora in podaljšanega bivanja.

SKLEP

V prispevku sem predstavila sodelovanje šolske knjižničarke pri pouku slovenščine in spoznavanja okolja v prvem razredu s poudarkom na integraciji slepe učenke. Z dobrim sodelovanjem z učiteljico razrednega pouka sva več sorodnih vsebin povezali s cilji obeh predmetov. Zelo pomembno je bilo, da sem uspela ustvariti primerno bralno razpoloženje, vsi učenci so pravljici z zanimanjem prisluhnili, ob branju pa doživljali estetsko ugodje. Izjemno pomembno je bilo tudi moje lastno navdušenje nad zgodbo, saj sem le-to uspela prenesti tudi na slepo učenko. Vedeti moramo namreč, da pri povsem avtomatskem branju slepi ne dobijo dovolj drugih informacij, zato ni smiselno brati, če sami nismo pri stvari ali če nam je vsebina neprijetna. Če otrok zgodba ne pritegne oz. ne beremo dovolj zanimivo, se začnejo presedati, pri slepih pa se pojavijo določena gibanja, ki kažejo, da otrok ni dovolj motiviran (zibanje, pozibavanje z glavo, mencanje oči ipd.). To mi je predstavljalo tudi največji izziv. Oblikovati dovolj spodbudno okolje in pripovedovati na način, ki bo zadostil tudi drugim čutom – tipu, vonju, okusu. Učenci so podoživljali zgodbo z ilustracijami, slepa

učenka pa s tipanjem predmetov, povezanih z zgodbo. Pokazali so, da so se dobro vživeli v književne osebe, do njih so bili tudi kritični in skozi njih izražali svoja občutja.

Po izvedeni uri sva se s kolegico pogovorili o izvedeni uri in naredili evalvacijo najinega

sodelovanja. Ugotovili sva, da je bila ura zelo uspešna, da so vsi učenci sledili zastavljenim ciljem in da sva bili zelo uspešni tudi pri vključevanju slepe deklice. Sledila je istim ciljem kot njeni sošolci, le njena pot je bila na nekaterih delih malenkost drugačna. ●

Viri

- Brvar, R. (2000). *Geografija nekoliko drugače*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Kermauner, A. (2009). *Tipne slikanice za slepe*. Otok in knjiga, 36 (74), 85–91.
- Rutar, D. (2010). *Inkluzija in inkluzivnost: model nudenja pomoči učiteljem pri delu z dijaki s posebnimi potrebami, ki so integrirani v redne oddelke*. Ljubljana: Center za poklicno izobraževanje.
- Štefan, A. (2009). *Iščemo hišico*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Arhar, M. (1997). *Zaljubljeni zvonček*. Tržič: Učila.
- Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina* (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 10. 4. 2017 s spletne strani
- http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf.
- Učni načrt. Program osnovna šola. Spoznavanje okolja* (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 10. 4. 2017 s spletne strani http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti_obvezni/Spoznavanje_okolja_obvezni.pdf.
- Knjižnično informacijsko znanje. Kurikul: osnovna šola* (2009). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 8. 4. 2017 s spletne strani: http://www.zrss.si/pdf/080711123601_l-k-knjiznicno_informacijsko_znanje_os-sprejeto.pdf.

BARBARA KAVČIČ, prof. slovenščine in univ. dipl. bibl., šolska knjižničarka in učiteljica slovenščine na OŠ Piriče
Naslov: Osnovna šola Piriče, Zg. Piriče 37/b, 1215 Medvode
E-naslov: barbara.kavcic@guest.arnes.si

PRILOGA 1: Seznam leposlovnih knjig, primernih za slepe in slabovidne učence prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja (tudi v brajici)

Informacije so za slepega in slabovidnega otroka kakovostne le takrat, ko so prilagojene njegovi individualni percepciji in večkanalno podkrepjene (sluh, tip, vonj, okus), zato izbiramo pravljice oz. knjige, ki nam s svojo vsebino omogočajo, da predmete iz njihovih zgodb izkusijo tudi drugače. V spodnji preglednici je seznam tovrstnih knjig, poleg tega so vse dostopne tudi v brajici in tako primerne za slepe oz. slabovidne učence, ki so že samostojni bralci.

Avtor	Naslov	Založništvo in izdelava
Andersen, Hans Christian	Mala morska deklica	Ljubljana: Zavod za slepo in slabovidno mladino, 1994
Andersen, Hans Christian	Vžigalnik	Ljubljana: Zavod za slepo in slabovidno mladino, 1994
Glogovec, Viktorija Zmaga	Jakec lovi noč	Ljubljana: Tiflološka sekcija DDS, 1985
Glogovec, Viktorija Zmaga	Mihec lovi dan	Ljubljana: Tiflološka sekcija DDS, 1985
Golob, Berta	Drobne zgodbe	Ljubljana: Tiflološka sekcija DDS, 1985
Golob, Berta	Skrinja iz babičine bale	Ljubljana: Tiflološka sekcija DDS, 1984
Grimm, Jacob in Wilhelm	Janko in Metka	s. l. : s. n., 1994
Grimm, Jacob in Wilhelm	Pepelka	Ljubljana: Zavod za slepo in slabovidno mladino, 1990
Grimm, Jacob in Wilhelm	Rdeča kapica	Ljubljana: Tiflološka sekcija DDS, 1982
Grimm, Jacob in Wilhelm	Žabji kralj	Ljubljana: Zavod za slepo in slabovidno mladino, 1994
Grum, Bojan	Kužek Bahalo	Ljubljana: Društvo za enake možnosti slepih DEMS, 2007
Grum, Bojan	Poletne norčije	Ljubljana: Društvo za enake možnosti slepih DEMS, 2007
Jurca, Branka	Ko Nina spi	Ljubljana: Zavod za slepo in slabovidno mladino, 1994
Kermauner, Aksinja	Žiga špaget gre v širni svet	Dob pri Domžalah: Miš, 2012
Kovič, Kajetan	Moj prijatelj Piki Jakob	Ljubljana: Tiflološka sekcija DDS, 1985
Kovič, Kajetan	Pajacek in punčka	s. l. : s. n., 1986
Kovič, Kajetan	Zmaj Direndaj	Ljubljana: Zavod za slepo in slabovidno mladino, 1993
Levstik, Fran	Martin Krpan	Ljubljana: Tiflološka sekcija DDS, 1985
Lobel, Arnold	Regica in Skokica	Ljubljana: Tiflološka sekcija DDS, 1985
Makarovič, Svetlana	Pekarna Mišmaš v Kamni vasi	Ljubljana: Zavod za slepo in slabovidno mladino, 1994
Peroci, Ela	Majhno kot mezinec	Ljubljana: Tiflološka sekcija DDS, 1985
Praprotnik-Zupančič, Lilijana	Zakaj so zebre progaste?	Ljubljana: Mladinska knjiga, 2010
Suhodolčan, Leopold	Piko Dinozaver	Ljubljana: Zavod za slepo in slabovidno mladino, 1994
Voglar, Mira	Bibanke in uganke	Ljubljana: Tiflološka sekcija DDS, 1985

PRILOGA 2: Seznam tipnih slikanic oz. tipank (slovenski avtorji)

Taktilna (tj. tipna) slikanica oz. tipanka omogoča slepim in slabovidnim, da tudi sami lahko uživajo v slikah in drugih reliefno predstavljenih informacijah, hkrati pa močno izboljšajo tipno zaznavanje. S tipnimi slikanicami se otroci igranje učijo prepoznavanja in interpretiranja različnih oblik, tipanke pa so zelo zanimive tudi za polnočutne otroke, saj razvijajo empatijo in ozaveščajo razmišljanje o vrstnikih s posebnimi potrebami.

Avtor	Naslov	Založništvo in izdelava
Abraham, Ariela	Vesoljček Inkli	Ljutomer: s. n., 2015
Brvar, Roman	Oranžna pravljica	s. l. : s. n. , med 2010 in 2012
Brvar, Roman	Tipne barve	Ljubljana: Zavod za slepo in slabovidno mladino, 2001
Iskra, Petra Suban, Alenka	Krojaček Jon	Koper: Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem, 2014
Kermauner, Aksinja	Miška Mici pade v shrambo	Burgdorf: Institute of Print Technology, 2014
Manček, Marjan	Piščanček Pik	Ljubljana: Zavod za slepo in slabovidno mladino, 2014
Medved, Polona	Muc Muki	Ljubljana: s. n., 2012
Medved, Polona	Sidro	s. l. : s. n. , med 2010 in 2012
Rustja, Anja Figelj, Petra	Kapica in cofek	Nova Gorica: Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih, 2012
Rustja, Anja Figelj, Petra	Poišči me	Nova Gorica: Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih, 2012
Schmidt, Nina	Dopolni del	Ljubljana: Zavod za slepo in slabovidno mladino, 2014
Schmidt, Nina	Kdo me spremlja	Ljubljana: Zavod za slepo in slabovidno mladino, 2016
Strnad, Nastja	Jesen	Ljubljana: Zavod za slepo in slabovidno mladino, 2014
Strnad, Nastja	Poletje	Ljubljana: Zavod za slepo in slabovidno mladino, 2014
Strnad, Nastja	Pomlad	Ljubljana: Zavod za slepo in slabovidno mladino, 2014
Strnad, Nastja	Zima	Ljubljana: Zavod za slepo in slabovidno mladino, 2014
Šipec, Valentina	Štirje letni časi: oblačila	Koper, V. Šipec, 2013
Šipec, Valentina	Štirje letni časi : roža	Koper, V. Šipec, 2013
Šipec, Valentina	Štirje letni časi : sadje	Koper, V. Šipec, 2013

Vir

COBISS - Kooperativni online bibliografski sistem in servisi. Dostopno na <http://cobiss6.izum.si/scripts/cobiss?ukaz=SFRM&id=1705011323032784> (6. 6. 2017).